

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ: МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

Огданський К. М.

ВСТУП

В сучасних умовах цифрових трансформаційних перетворень питання фінансового забезпечення сталого розвитку національної економічної системи є не лише актуальним, а й необхідним для формування потенційних можливостей швидкого реагування на зміни факторів оточуючого економічного середовища.

В сучасних умовах трансформаційних зрушень першочерговим є завдання проведення критичного аналізу стану фінансового забезпечення сталого розвитку з метою забезпечення успішного функціонування економічної системи у довгостроковій перспективі. Аналіз опублікованих матеріалів наукових досліджень щодо проблематики проведення критичної оцінки стану фінансового забезпечення сталого розвитку економіки продемонстрував відсутність узагальненого комплексного підходу науковців-дослідників щодо вирішення даного питання. Особливо гостро відповідна проблематика постає в умовах сучасних економічних коливань через негативний вплив факторів повномасштабного воєнного вторгнення на територію України. Відтак, активні бойові дії безумовно сповільнюють темпи економічного розвитку держави, зумовлюючи необхідність запровадження комплексних трансформаційних перетворень з метою стабілізації економічної системи та забезпечення її прогнозованого економічного зростання у довгостроковій перспективі завдяки комплексу виражених швидких управлінських рішень.

Динамічність економічної парадигми зумовлює необхідність прийняття концептуальних рішень, трансформуючи, адаптуючи економічну систему країни до реагування на новітні виклики, ґрунтуючись на принципах неупередженості, системності, всеохоплюючого характеру рішень, нівелюючи ступінь негативного впливу оточуючого середовища. Сталий розвиток у державному секторі національної економічної системи зумовлює необхідність запровадження інноваційних перетворень, видозміни існуючих методів та моделей сталого розвитку, зміни інструментарію його забезпечення.

Відповідне наукове дослідження направлене на висвітлення концептуальних особливостей фінансового забезпечення сталого розвитку в державному секторі з урахуванням впливу аспектів повномасштабного воєнного вторгнення.

1. Виникнення передумов проблеми та формулювання шляхів її вирішення

Парадигма становлення трансформаційних економічних перетворень зумовлює необхідність пошуку новітнього інструментарію забезпечення якісних трансформаційних перетворень.

У контексті сучасної ситуації – управління інвестиціями являє собою систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, пов'язаних зі здійсненням різних аспектів інвестиційної діяльності. Управління інвестиціями входить у загальну систему стратегічного фінансового менеджменту на макроекономічному рівні та є однією з основних систем, що забезпечує реалізацію переважно довгострокових фінансових рішень та забезпечує сталий економічний розвиток.

Формування ефективної інвестиційної політики є запорукою стабільної діяльності економічної системи держави в цілому в умовах зміни навколишнього середовища та функціонування хаотично структурованої економіки сучасності. Основною метою інвестиційної політики є створення оптимальних умов для вкладання власних та позикових фінансових й інших ресурсів, що забезпечують зростання доходів на вкладений капітал для розширення економічної діяльності, створення кращих умов для перемоги в конкурентній боротьбі.

Для підвищення виробничого та інвестиційного потенціалу, а також для покращення інвестиційної політики в цілому, необхідно: гарантувати підтримку держави у вигляді спеціально розроблених програм і законів, залучення інвесторів для успішного рішення найважливіших проблем по технічному переозброєнню та реконструкції, розвитку внутрішнього ринку України, поліпшення інвестиційного клімату, активізацію інвестиційного попиту, капіталізацію заощаджень шляхом розширення доступу суб'єктів економіки до інвестиційного ресурсу, створення комфортних умов для ведення виробничої та підприємницької діяльності.

Інвестиції у розвиток, удосконалення, своєчасне обслуговування або заміну основних коштів дають підприємству можливість підвищити ефективність виробництва, розширити ринки збуту, збільшити виробничі потужності і якість виробленої продукції. Це може збільшити обсяг і асортименти продукції, розширити клієнтську базу, скоротити строки поставки сировини, строки виробництва, доставки продукції й, як наслідок, збільшити прибуток підприємства.

Питання сучасного економічного розвитку нерозривно пов'язане з підвищенням інвестиційної привабливості як для залучення іноземних інвестицій, так і для міжрегіонального перерозподілу інвестиційних

ресурсів з метою післявоєнного відновлення національної економічної системи.

Динаміка індексу інвестиційної привабливості економіки України у період 2008–2023 рр. представлена на рис. 1.

Сучасний стан розвитку світової економіки визначають глобалізацією економічного життя. Цей феномен характеризується широким діапазоном наукових підходів як до виявлення сутності глобальної економіки, так і до тенденцій і суперечностей її розвитку.

Глобалізація економічної діяльності істотно впливає не лише на економічне життя, але й має політичні, соціальні, а також культурні наслідки. Ці наслідки все більше відчують практично всі країни і з-поміж них, звичайно, Україна, яка цілком усвідомлено, активно та цілеспрямовано рухається в напрямку інтеграції у світові структури.

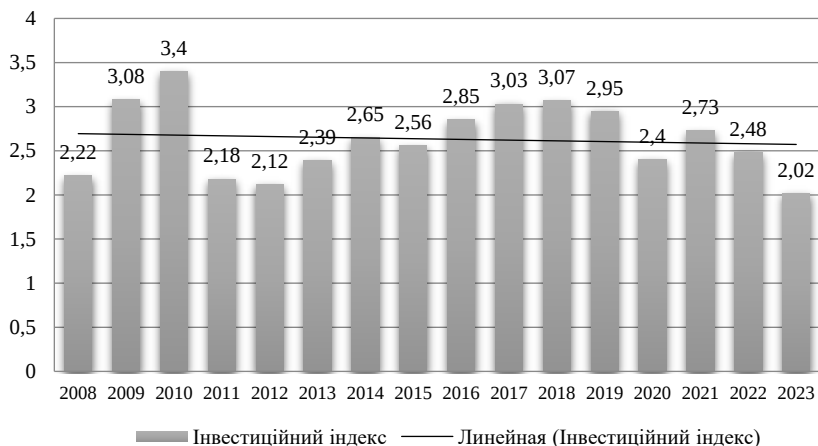

Рис. 1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості економіки України у період 2008–2023 рр.¹

Вступ України у світову систему господарювання, створення відкритої конкурентоспроможної моделі економіки здебільшого залежить від розвитку фінансової системи країни. Від правильно обраного та виправданого інтеграційного руху значною мірою залежить ефективність функціонування фінансової системи, а також подальший соціально-економічний розвиток країни загалом.

¹ Індекс інвестиційної привабливості України. ЄВРОПЕЙСЬКА БІЗНЕС АСОЦІАЦІЯ. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/08/EBA-InvestIndex_1H-2022_UA.pdf

Загалом, стан розвитку фінансової системи будь-якої держави є показником її соціально-економічної стабільності та передумовою швидкого розвитку її регіонів.

У період становлення України як країни з розвинутою ринковою економікою, проблема збалансування фінансової системи є першочерговою, оскільки від її вирішення залежать темпи розширення сектору малих і середніх підприємств, а отже, і темпи економічного розвитку країни².

За роки свого існування, фінансова система України зазнала значних перетворень. В Україні діють чимало фінансових установ й інститутів, поступово розвивається валютний ринок та ринок цінних паперів, постійно зростає роль банківських структур в ході підприємницької діяльності.

Незважаючи на усі ці зміни, стан розвитку фінансової системи України є незадовільним. Це проявляється в тому, що існуюча фінансова система не дозволяє ефективно акумулювати та перерозподілити фінансові ресурси. В результаті цього, гальмуються процеси припливу інвестицій, знижується конкурентоспроможність реального сектору економіки.

Серед основних проблем є розвиток тіньової економіки, що приховує справжній фінансовий стан багатьох підприємств, незахищеність прав інвесторів на ринку фінансових послуг, низька якість і конкурентоспроможність фінансових послуг, відсутність централізованого нагляду за фінансовими установами. Для сфери фінансів характерний низький рівень забезпеченості суб'єктів господарювання власними оборотними коштами, що масово поширює значну кредиторську заборгованість.

Але, будь-які проблеми та питання не можливо вирішити без загальної соціально-економічної стабілізації у країні. Тому, для стабілізації фінансової системи, необхідним є впровадження ефективної фінансової політики всередині держави. Розвинена та збалансована фінансова система країни завжди створює сприятливі умови для розвитку підприємств усіх секторів економіки, забезпечує приплив інвестицій в дані сфери, підвищує їх здатність ефективно функціонувати на ринку в сьогодишніх умовах.

Таким чином, для подолання проблем фінансової політики, та фінансової системи загалом, варто сприяти збільшенню обсягу фінансових ресурсів країни, проводити контроль за ефективністю

² Смагло О. В. Іноземні інвестиції в Україні: національний аспект. *Інтелект XXI*. 2019. № 2. С. 111–114. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27359.pdf>

використання наявних фінансових ресурсів та їх цільовою направленістю, удосконалювати існуючу законодавчу базу.

У плані податкової політики значну увагу слід приділити порядку вдосконалення системи податків, поліпшенню законодавчої бази з питань пільг та привілеїв, та, безумовно, з питань уникнення подвійного оподаткування³.

В плані державних фінансів варто зрівняти державні зобов'язання з реальною можливістю їх фінансування.

Отже, глобалізаційні процеси є об'єктивною рисою сучасного етапу розвитку суспільства, що несуть для економіки кожної держави як нові можливості, так і загрози.

Тому, варто усвідомити, що економічну інтеграцію для України в жодному разі не можна розглядати як чинник, який обов'язково забезпечить значне економічне зростання.

Проаналізуємо структуру надходжень іноземних інвестицій в економіку України за країнами Європейського Союзу (табл. 1).

Таблиця 1

**Структура надходжень іноземних інвестицій в економіку України
за країнами Європейського Союзу
у період 2019-2023 рр., млн дол. США⁴**

№ з/п	Назва країни Європейського Союзу	Обсяг іноземних інвестицій в економіку України			
		2019	2020	2021	2022
1.	Австрія	1496,1	1671,1	1947,1	1614,1
2.	Бельгія	77,4	87,1	108,7	98,8
3.	Болгарія	89,7	92,0	112,9	97,6
4.	Греція	41,5	36,5	38,4	24,8
5.	Данія	288,4	338,5	351,6	321,2
6.	Естонія	178,9	189,3	209,8	189,6
7.	Ірландія	28,4	44,6	152,9	142,6
8.	Іспанія	217,8	149,7	103,9	87,4
9.	Італія	374,7	347,8	404,5	305,5
10.	Кіпр	17734,1	16481,5	20846,3	17652,5
11.	Латвія	76,7	107,3	128,7	99,8
12.	Литва	246,0	210,9	223,3	154,5
13.	Люксембург	830,6	1265,7	1567,8	1542,2
14.	Мальта	68,6	755,6	762,4	562,5

³ Ковальчук Н. О. Прямі іноземні інвестиції в Україну в умовах інтеграції до Європейського Союзу. *Бізнес Інформ*. Харків. 2023. № 3. С. 38–42. URL: <http://surl.li/hnjpz>

⁴ Інвестиційний індекс. Європ. Бізн. Асоц. URL: <http://surl.li/hsavm>

15.	Нідерланди	11686,3	9855,1	14212,1	13524,2
16.	Німеччина	2505,1	2321,7	3012,7	2569,1
17.	Польща	925,6	910,6	1200,5	1042,5
18.	Португалія	9,9	9,6	14,3	9,6
19.	Румунія	19,6	21,8	28,4	18,4
20.	Словаччина	191,1	211,5	289,8	189,4
21.	Словенія	69,5	62,8	64,2	55,2
22.	Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	2724,4	-	-	-
23.	Угорщина	379,8	395,2	494,6	348,6
24.	Фінляндія	98,1	97,9	139,3	104,5
25.	Франція	1149,9	1038,1	1315,8	1285,8

Джерело: проаналізовано автором

За даними табл. 1 констатуємо, що найбільшими інвесторами економіки України серед країн Європейського Союзу є Кіпр, Нідерланди, Німеччина, Австрія.

Формування сприятливих умов для забезпечення зростання рівня інвестиційної привабливості економіки з метою формування ефективних механізмів забезпечення сталого розвитку національної економічної системи передбачає такі основоположні економічні перетворення (рис. 2).

Рис. 2. Економічні перетворення України з метою формування ефективних механізмів забезпечення сталого розвитку національної економічної системи в умовах воєнних дій

Джерело: розробка автора

Для використання можливостей економічної інтеграції потрібне, насамперед, забезпечення національної конкурентоспроможності у глобальному середовищі, вивчення проблем фінансової системи держави та їх усунення чи запобігання, в іншому випадку глобалізація може спричинити деформацію національної економіки.

2. Аналіз механізмів забезпечення сталого розвитку національної економічної системи в умовах повномасштабного воєнного вторгнення

Дослідження проблем формування ефективних механізмів забезпечення сталого розвитку національної економічної системи завжди перебувало в центрі уваги економічної науки. Це обумовлено тим, що інвестиції лежать в основі економіки, визначаючи процес економічного росту в цілому. Вони виступають найважливішою умовою виходу зі сформованої економічної кризи, є запорукою структурних зрушень в економіці, забезпеченням технічного прогресу, підвищенням якісних показників економічного розвитку країни на мікро- і макrorівнях.

В сучасних умовах Україна постала перед об'єктивною необхідністю активізації інвестиційного процесу. Структурне та якісне оновлення виробництва, створення ринкової інфраструктури відбуваються майже повністю за рахунок інвестування. Чим масштабніші обсяги та вища ефективність інвестицій, тим швидше відбувається відтворювальний процес, здійснюються позитивні ринкові перетворення.

З іншого боку, недостатнє інвестування веде до втрати конкурентоспроможності національної економіки, занепаду основного капіталу, спаду виробництва та збільшення собівартості продукції, що, в свою чергу, обумовлює загострення проблеми інвестиційних ресурсів, відтак – скорочення інвестиційної активності.

Річні обсяги інвестицій у вітчизняну економіку досі залишаються на низькому рівні через несприятливий інвестиційний клімат, що пояснюється недосконалою законодавчою базою, нерозвиненими фондовим ринком та фінансово-кредитною системою, високим податковим тиском, неефективним використанням амортизаційних відрахувань, а також низьким рівнем трансформації заощаджень населення до інвестування, що призводить до відпливу вітчизняних капіталів за кордон та не сприяє залученню іноземних інвестицій в економіку країни.

Враховуючи вищевикладене, актуального значення набуває проблема забезпечення якісної системи управління інвестиційною політикою в Україні. Одним із напрямів її вирішення є формування

відповідних теоретичних засад та практичних рекомендацій для підприємств промислового сектора економіки країни.

Інвестування коштів в економіку України є ключовим шляхом забезпечення стабільності її економічного та соціального розвитку. Запорукою успішного залучення інвестиційних коштів в економіку країни є створення в ній сприятливого інвестиційного клімату, який забезпечує також високий рівень інвестиційної привабливості цієї країни.

Під поняттям «інвестиційний клімат» розуміють ступінь сприятливості ситуації, що складається в тій чи іншій країні, для ймовірного надходження інвестицій у цю країну. Тобто, сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які впливають на процес інвестування господарства у цілому.

На сьогоднішній день, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, можливості модернізації національної економіки.

Важливу роль у формуванні сприятливого інвестиційного клімату в Україні відіграють фондовий ринок, фінансово-кредитна система, залучення іноземного капіталу, інвестиційна активність населення, структурно-інноваційна перебудова економіки та інші чинники.

Детально проаналізувати індикаторні показники стану економічної системи держави можливо за даними, наведеними у табл. 2.

Можна зазначити, що основними чинниками які погіршували інвестиційний клімат в Україні, були⁵:

- нестабільна політична ситуація та відсутність суспільного консенсусу щодо збільшення якості та глибини реформ;
- вузькість внутрішнього ринку, низький платоспроможний попит підприємств і населення;
- низька прибутковість більшості підприємств в усіх сферах господарської діяльності, що робить більш вигідним імпорт у порівнянні із залученням іноземних інвестицій та розширенням виробництва;
- високий рівень та спотворена структура витрат на виробництво;
- недосконале корпоративне та інвестиційне законодавство, незадовільний захист прав дрібних акціонерів.

⁵ Чуницька І.І., Нізельська М.А. Прямі іноземні інвестиції в Україну: проблеми та шляхи їх вирішення. Наук. журн. «Приаз. Екон. Вісн.». Клас. прив. унів. 2019. Вип. 3(14). С. 118-122. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/22.pdf

Таблиця 2

**Аналіз інвестиційної привабливості економіки України
крізь призму індикаторів міжнародних рейтингових агентств,
2012-2023 рр.**

Індикатор	Оцінка	Роки						
		2012	2014	2016	2018	2020	2022	2023
Індикатор індексу легкості ведення бізнесу	Рейтингова оцінка	142	152	112	83	76	79	81
	Максимальне значення	183	183	189	180	190	190	192
Індикатор індексу глобальної конкурентоспроможності	Рейтингова оцінка	89	73	76	85	-	-	-
	Максимальне значення	139	144	144	138	-	-	-
Індикатор індексу інвестиційної привабливості	Рейтингова оцінка	2,15	2,65	2,87	3,07	2,40	2,48	3,5
	Максимальне значення	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00

На сьогоднішній день, в Україні спостерігається несприятливий інвестиційний клімат, який спричинений соціально-політичною і макроекономічною нестабільністю. Тому, необхідним є термінове вживання ряду заходів, направлених на поліпшення розвитку інвестиційного клімату.

Для покращання інвестиційного клімату з метою формування фінансового забезпечення сталого розвитку в державному секторі необхідно:

- зрівнювання у правах іноземних фірм і національних підприємств, розширення податкових пільг тощо;
- створення та ефективне використання вільних економічних зон, сприяння інвестиціям у провідні галузі промисловості;
- розвиток системи страхування іноземних фірм;
- визначення пріоритетів інвестування;
- підтримка і заохочення з боку держави фірм та підприємств, котрі сприяють інвестиціям в українську економіку;
- розширення міжнародної співпраці в галузі сприяння капіталовкладенням та гарантування інвестицій;
- активна роль держави в запобіганні та компенсації можливих негативних соціальних наслідків реалізації інвестиційних проектів в Україні та інші.

Формування сучасних фінансових механізмів забезпечення сталого розвитку національної економічної системи в умовах повномасштабного воєнного вторгнення є можливим завдяки покращенню інвестиційного клімату національної економічної системи в цілому крізь призму комплексу наступних заходів (рис. 3).

Відповідні заходи направлені на адаптування структурних зрушень та економічних перетворень відповідної національної системи економіки з метою забезпечення її післявоєнного відновлення та новітніх структурних змін.

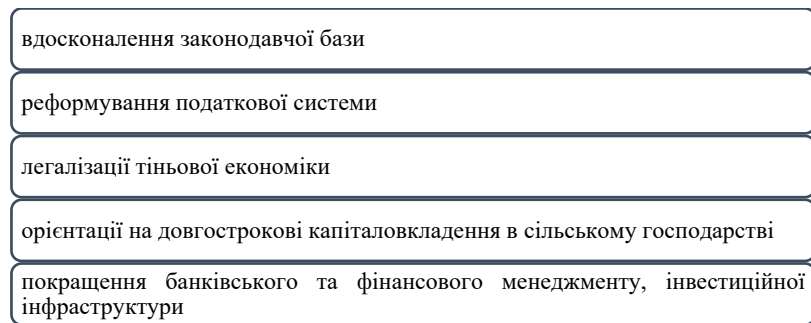

Рис. 3. Механізми покращення інвестиційного клімату національної економічної системи в аспекті формування фінансового забезпечення сталого розвитку в державному секторі

Інвестиційний клімат держави – це сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та закордонних інвесторів. Сприятливий інвестиційний клімат має забезпечити захист інвесторів від інвестиційних ризиків.

Враховуючи, що інвестиції виступають дієвим важелем здійснення структурної перебудови економіки, розв’язанням соціальним і економічним проблем, то ключовим завданням державного управління є активізація інвестиційної активності, накопичення інвестиційних ресурсів та їх концентрація на пріоритетних напрямках розвитку економіки, що у кінцевому рахунку призведе до покращення інвестиційного клімату в країні.

Основними проблемами забезпечення високих рейтингових позицій економіки України за оцінками міжнародних рейтингових агентств та асоціацій можна виокремити наступні (рис. 4).

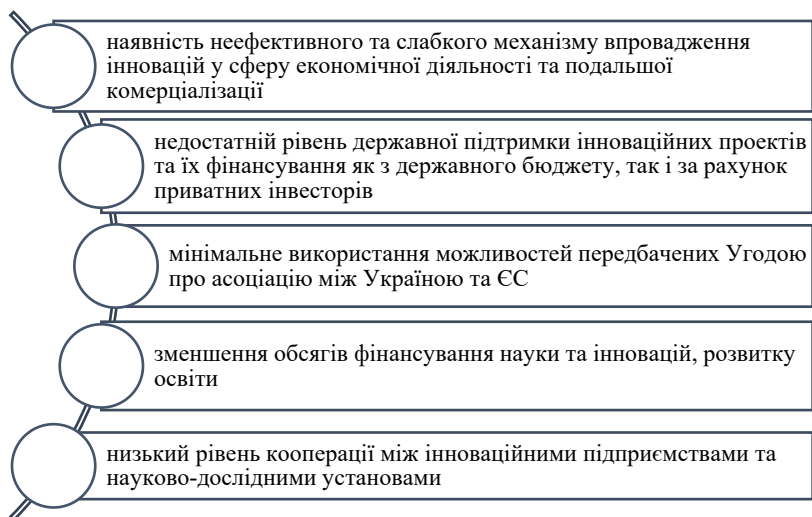

Рис. 4. Перелік головних проблемних аспектів забезпечення високих рейтингових позицій економіки України за оцінками міжнародних рейтингових агентств та асоціацій, 2024 рік

Комплексний підхід у формуванні єдиного механізму запровадження інноватики в економіці України формує пріоритети сталого економічного розвитку, можливості для розширення та розвитку новатики, діджиталізації, високотехнологічного стратегічного планування та прогнозування промислового прогресу у післявоєнний період.

ВИСНОВКИ

Проведене наукове дослідження формування фінансових механізмів забезпечення сталого розвитку національної економічної системи в умовах повномасштабного воєнного вторгнення наголошує на нагальній необхідності запровадження структурних економічних змін й запровадження трансформаційних економічних перетворень.

Парадигма відтворення означених концептуальних змін зумовлює важливість та всеохоплюючий характер видозміни умов формування факторів оточуючого економічного середовища, зміни акцентів функціонування інвестиційного клімату держави в контексті новатики парадигми формування аспектів сталого розвитку національної економічної системи. Означені концептуальні особливості стають можливими завдяки комплексу управлінських рішень, а саме:

- формування новітніх механізмів покращення інвестиційного клімату національної економічної системи в аспекті формування фінансового забезпечення сталого розвитку в державному секторі;
- аналізу головних проблемних аспектів забезпечення високих рейтингових позицій економіки України за оцінками міжнародних рейтингових агентств та асоціацій;
- аналізу інвестиційної привабливості економіки України крізь призму індикаторів міжнародних рейтингових агентств та асоціацій різних рівнів;
- відтворення економічних перетворень економічної системи України з метою формування ефективних механізмів забезпечення сталого розвитку національної економічної системи в умовах воєнних дій.

АНОТАЦІЯ

Трансформаційні перетворення, що відбуваються в економіках держав світу, зумовлюють необхідність зрушень в системі рейтингового оцінювання стану інвестиційної привабливості країни, її системних складових елементів та формування стратегічних перспектив.

У матеріалах наукового дослідження визначено передумови залучення додаткового капіталу в економіку держави з метою підвищення рівня її інвестиційної привабливості на світовій арені. Зосереджено увагу на результатах впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ на інвестиційну привабливість країни в цілому.

На основі проведеного дослідження запропоновано шляхи підвищення рівня інвестиційної привабливості України в умовах повномасштабних воєнних дій.

Одним із домінуючих елементів розвитку України в сучасних умовах є інвестиції. Від ефективності їх використання залежать стан виробництва, рівень технічного оснащення підприємств і можливість розв’язання соціальних та екологічних проблем економіки. Характер інвестиційних процесів, їх інтенсивність та результативність, а також управління ними залежать від інвестиційної привабливості, що сформована в економіці держави. Тож, це питання є стратегічним для України.

Література

1. Індекс інвестиційної привабливості України. ЄВРОПЕЙСЬКА БІЗНЕС АСОЦІАЦІЯ. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2022/08/EBA-InvestIndex_1H-2022_UA.pdf

2. Смагло О. В. Іноземні інвестиції в Україні: національний аспект. *Інтелект XXI*. 2019. № 2. С. 111–114. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27359.pdf>

3. Ковальчук Н. О. Прямі іноземні інвестиції в Україну в умовах інтеграції до Європейського Союзу. *Бізнес Інформ*. Харків. 2023. № 3. С. 38–42. URL: <http://surl.li/hnjpz>

4. Інвестиційний індекс. Європ. Бізн. Асоц. URL: <http://surl.li/hsavm>

5. Чуницька І. І., Нізельська М. А. Прямі іноземні інвестиції в Україну: проблеми та шляхи їх вирішення. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 3(14). С. 118–122. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2019/3_14_uk/22.pdf

Information about the authors:

Kyrylo Ohdanskyi

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
University of Customs and Finance
2/4, Volodymyr Vernadskyi Str., Dnipro, 49000, Ukraine